

KISEBB KÖZLÉSEK. — KLEINERE MITTHEILUNGEN.

I. Biologia.

Új adatok a vándorsólyom táplálkozásához.

A vándorsólyomnak a simonkai hegységben (Abauj m.) lévő fészkenél e madár táplálkozására vonatkozólag eddigelé ismeretlen adatokat szereztem.

A fészek egy meredek sziklatorony falában van egy párkányon. Kb. 3 méterrel alább van egy másik, 1 lépés szélességű párkány, melyre f. évi június 22-én sikerült felkapaszkodnom. Sajnos, már ekkor kirepültek a fiatalok, s csak az öreg madarak egyikét sikerült elejtenem. S ezt sem tudtam kihozni a szakadékból, a melybe belezuhant. A zsákmányhulladék azonban egész halomban volt az alsó párkányon. Különösen sok volt a *Corvus cornix* tolla és csontmaradványa, továbbá *Bonasa bonasia*, *Columba palumbus* L. maradványai és a mi legfontosabb, *ürgekoponyák* és *ürgeször* gomolyai a köpetek nagy mennyiségében. A vándorsólyom tehát, a köpetek tanúsága szerint, emlős állatot is zsákmányol.

Vizsgálataimat jövő tavaszszal, a fiókák etetése idején még folytatni szándékozom.

NAGY JENŐ.

Megjegyzés. E sólyomfaj németországi megfigyelői mind úgy nyilatkoznak, hogy e madár csak a repülő állatot képes leütni, de már a földön ültöt nem. NAUMANN véleménye szerint azért nem tud ez a sólyom a földről zsákmányt ejteni, mert csapása oly heves, hogy a földön összezúzná magát.*

Ez okból lehet oly kevéssé gyakorlott a mozdulatlan ezélok eltalálásában, hogy tapasztalat szerint, a síkvízre menekült vadgalambot sem volt képes felragadni, bár támadásait sokszor megismételte.

Ezekkel, a Németországra nézve kétségtelenül hiteles adatokkal áll szemben NAGY JENŐ fenti észlelete, mely szerint a vándorsólyom,

I. Biologie.

Neue Daten über die Nahrung des Wanderfalken.

An einem Horste des Wanderfalken im Gebirge von Simonka (Com. Abauj) machte ich über die Nahrung dieses Falken ganz neue, bisher unbekannte Beobachtungen.

Der Horst befindet sich auf einem Vorsprunge an der Wand eines steilen Felsenthurmes. Circa 3 Meter unter diesem Vorsprunge befindet sich ein zweiter von circa 1 Schritt Breite, welchen ich am 22. Juni l. J. erklettern konnte. Leider waren die Jungen schon ausgeflogen und ich konnte nur einen von den Alten erlegen. Und auch diesen konnte ich nicht aus der Schlucht, in welche er hineinflie, herausholen. Von Beuteresten war jedoch ein ganzer Haufen auf diesem Vorsprunge. Besonders häufig waren die Federn und Knochen von *Corvus cornix*, *Bonasa bonasia*, *Columba palumbus* und als wichtigste *Schädel und Haare des Ziesels* in vielen Gewöllen. *Der Wanderfalk erbeutet daher laut diesen Gewöllen auch Säugethiere.*

Im nächsten Jahre beabsichtige ich meine Untersuchungen zur Zeit des Auffütterns der Jungen fortzusetzen.

EUGEN NAGY.

Bemerkung. Deutschländische Beobachter berichten über diesen Falken einstimmig, dass derselbe nur fliegende Thiere erbeuten könne, auf dem Boden sitzende aber nicht. Nach NAUMANN kann dieser Falke schon deshalb keine Beute von der Erde aufnehmen, da er sich in Folge der Heftigkeit seines Stosses selbst Schaden zufügen würde.*

Es kann dies die Ursache dessen sein, dass dieser Falke so ungeschickt im Ergreifen unbeweglicher Beuten ist, dass derselbe laut Erfahrung unfähig war, eine auf den Wasserspiegel geflüchtete Wildtaube zu erhaschen, trotzdem er seine Stösse mehrfach wiederholte.

Diesen Deutschland entstammenden unbedingt verlässlichen Daten gegenüber steht die obige Beobachtung von EUGEN NAGY, laut wel-

* L. Új-Naumann V. p. 98.

* Neuer Naumann Bd. V. pg. 98.

vagy legalább is annak egyes magyarországi példányai a földön ülő emlősöket is el tudják fogni.

DR. MÉHELY LAJOS a Nemzeti Múzeum igazgatója, a ki a sólyomköpetekben talált koponyákat tüzetesen megvizsgálta, s kinek szívességeért e helyen is köszönetet mondunk, megállapította, hogy a köpetek kétségtelenül ürgék maradványai. A sólyomfaj azonosságát illetőleg azonban kétségünk támadt, vajjon nem a *kerecsen-sólyomról* (F. sacer Gm.) van-e szó a mely fajról már PETÉNYI-től tudjuk, hogy ürgéket fogdos. S noha az a szárny- és a farktoll, melyet NAGY JENŐ a fészeknél talált és nekünk megküldött, kétségtelenül a F. peregrinus tolla, s a levélbeli közlés szerint a messziről látott fiatal sólymok barkófolttja feltűnően erős volt, — mégis egyelőre csak fentartással közöljük ez észleletet s végleges megerősítését a további kutatásoktól várjuk.

Nem tartjuk azonban lehetetlennek, hogy ürgelakta vidékeken a vándorsólyom is beletanul az emlősök fogásába, s ezeket esetleg vaezkaik közelében a földön ülve lesi ki s rövid fehröppenéssel fogja el, a hogy a vérese is vadászik az egérvárta tarlón.

DR. MADARÁSZ GYULA a kishartai határ ürgelakta helyén látott is már vándorsólymot, mely egy buczkán üldögélve, annyira elmerült valamibe, hogy nyílt mezőn lövésre került. Azt nem látta hogy e madár ürgét fogott volna, de nem lehetetlen, hogy arra lesett.

M. O. K.

Colaeus monedula óriási tömegekben fészkel a tordai hasadéokban. Innen rájáznak a legelő juhokra bogarászni, s annyira ellepik őket, hogy egészen feketék.

NAGY JENŐ.

Colaeus monedula, *Corvus frugilegus* és *cornix* esapatosan rászállnak az erdőben legeltetett sertések hátára.

BARTOS GYULA.

cher Wanderfalken oder wenigstens einige Individuen desselben aus Ungarn auch auf dem Boden befindliche Säugethiere ergreifen können.

DR. LUDWIG V. MÉHELY, Custos am National-Museum, der die in den Gewöllen aufgefundenen Schädel eingehend untersuchte, wofür wir auch an dieser Stelle danken, bestimmte den Inhalt der Gewölle unzweifelhaft als Zieselreste. Die Identität der Falkenart betreffend waren wir jedoch in Zweifel, ob es sich vielleicht nicht um den Würgfalken (F. sacer Gm.) handelt, von welchem schon PETÉNYI nachwies, dass derselbe auch Ziesel erbeutet. Aber trotzdem die Schwung- und Schwanzfeder, welche EUGEN NAGY am Horste fand und uns einsandte, unzweifelhaft Wanderfalkenfedern sind und trotzdem laut brieflicher Mittheilung der Backenstreif des jungen Falken aus der Ferne gesehen, auffallend stark war, geben wir diese Beobachtung vorläufig doch nur mit Vorbehalt und erwarten die endgültige Bestätigung von den weiteren Untersuchungen.

Wir halten es jedoch nicht für unmöglich, dass der Wanderfalke in zieselbewohnten Gegenden auch das Erbeuten von Säugethieren erlernen könnte, u. zw. denselben eventuell in der Nähe ihrer Wohnungen auf dem Boden sitzend anflauend und dieselben durch kurzes Aufliegen erbeutend, also ebenso wie der Thurmfalke, wenn derselbe auf den Stoppelfeldern nach Mäusen jagt.

DR. JULIUS V. MADARÁSZ beobachtete in der zieselbewohnten Gegend von Kisharta einen Wanderfalken, welcher auf einer kleinen Erhöhung sitzend derart in etwas vertieft war, dass er denselben auf freiem Felde erlegen konnte. Das konnte er nicht sehen, dass derselbe thatsächlich Ziesel erbeutet hätte, doch ist es nicht unmöglich, dass er denselben auf-lauerte.

U. O. C.

Colaeus monedula nistet in ungeheuren Massen in der Schlucht von Torda. Von hier aus befliegen dieselben die weidenden Schafe in solchen Mengen, dass diese ganz schwarz aussehen.

EUGEN NAGY.

Colaeus monedula, *Corvus frugilegus* und *cornix* befliegen flugweise den Rücken der im Walde weidenden Schweine.

JULIUS BARTOS.

Parus palustris helyi kártékonyága. Az ihárosberényi uradalomban 1906 tavaszán homoki fenyő- és ákácztelepet létesítettünk. Védekezés ezéjéből az elvetett magot jól befestettük miniummal és az egész telepet 1 méter magas tüskesövényvel öveztük. Így már csak a madárvilágtól, nevezetesen a közelben fészkelő sok Colaenstól, Sturnustól, pinty és galamb-féléktől lehetett tartani.

Mindezek helyett azonban néhány *Parus palustris* kezdett az ágyakra járni. Eleinte csak az ágyak fölszínén visszamaradt magvakat szedték föl, de később ügyesen rátaláltak a magorok haladására, és biztos számítással vájták ki a magvakat. Kezdetben ügyet se vetettünk rájuk, de később, mikor láttuk, hogy nincs perc, melyben 5–6 *Parus* ne kutatna mag után, s a vizsgálat is kiderítette, hogy egyes sorok már nagyon hiányosak, ostoros gyerekekkel kellett őriztetni a telepet, a ki alig tudta a rendkívül bizalmassá vált madarakat elhessegetni. Kártételük határozatlan jelentékeny volt, mert még akkor is jártak az ágyakra, mikor kikelt a esemete, s az ennek fején levő mag fölszedésével sokszor gyökerestől húzták ki a esemeteket.

BARTOS GYULA.

Cserebogarat pusztító madarak. Ihárosberényben 1906 nyarán nagy cserebogárjáras volt. Vizsgálataim szerint a következő madárfajok pusztították őket.

Nagy mértékben pusztították: *Colaens monedula*, *Corvus cornix*, *Sturnus vulgaris*, *Ciconia ciconia*, *Coracias garrula*, *Passer domesticus* és *Passer montanus*.

Meglehetősen: a féczánok, foglyok, szarkák és *Lanius collurio*.

Kisebb mértékben: *Caprimulgus europaeus*, *Turdus viscivorus*, *Turdus merula*, *Buteo buteo*, *Cerchneis cenchris* és *Syrnium aluco*.

BARTOS GYULA.

***Coracias garrula*.** Az Ihárosberényben még főnnálló őserdőkben nagy számban otthonos a *Coracias garrula*. Táplálkozására vonatkozóan Aquila XIII.

Locale Schädlichkeit von *Parus palustris*. In der Herrschaft von Ihárosberény wurde im Frühjahr 1906 eine Sandkiefer- und Akazien-Anlage eingerichtet. Zum Schutze derselben wurde der Samen mit Minium gut überstrichen und die ganze Anlage mit einem Dornzaune von 1 Meter Höhe umgeben. Somit war nur mehr die Vogelwelt, namentlich die zahlreich in der Nähe brütenden Dohlen, Staare, Finken und Taubenarten zu fürchten.

Statt dieser jedoch begamen einige *Parus palustris* die Beete zu besuchen. Anfangs nahmen sie nur den auf der Oberfläche zurückgebliebenen Samen auf, später aber fanden sie sehr geschickt die Samenreihen und gruben die Kerne mit sicherer Berechnung heraus. Im Anfange nahmen wir von denselben keine grosse Notiz, später jedoch, wo kaum eine Minute verging, ohne dass 5–6 Meisen die Beete nach dem Samen untersuchten und als auch die Untersuchung ergab, dass manche Reihen schon sehr lückenhaft waren, mussten wir die Anlage hüten lassen und der mit einer Peitsche bewaffnete Bursche konnte die ausserordentlich zutraulich gewordenen Meisen kaum von den Beeten verjagen. Der angerichtete Schaden war wirklich bedeutend, da die Meisen die Beete auch noch nach dem Aufgehen des Saat besuchten und mit der Wegnahme des an die Oberfläche getriebenen Samens oft das ganze Pflänzchen sammt der Wurzel ausrissen.

JULIUS BARTOS.

Maikäfer vertilgende Vögel. Im Sommer 1906 war in Ihárosberény bedeutendes Maikäferschwärmen. Nach meinen Beobachtungen wurden diese von folgenden Vogelarten vertilgt:

In grossem Maasse: von *Colaens monedula*, *Corvus cornix*, *Sturnus vulgaris*, *Ciconia ciconia*, *Coracias garrula*, *Passer domesticus* und *montanus*.

Ziemlich: von Fasanen, Rebhühnern, Elstern und *Lanius collurio*.

In kleinerem Maasse: von *Caprimulgus europaeus*, *Turdus viscivorus*, *Turdus merula*, *Buteo buteo*, *Cerchneis cenchris* und *Syrnium aluco*.

JULIUS BARTOS.

***Coracias garrula*.** In den noch vorhandenen Urwäldern in der Gegend von Ihárosberény brütet *Coracias garrula* in grosser Anzahl.

zólóg két évi tapasztalat alapján azt állíthatom, hogy 70%-ban a *tavi békából* (*Rana esculenta*) és 30%-ban Coleopterákból áll. 1906 nyarán csak annyiban változott ez a táplálkozási módja, hogy a tavi béka, mint legkedvesebb eledele mellett, meglehetősen pusztította az idén rajzásban volt eserebogarakat.

BARTOS GYULA.

Turdus pilaris. 1906. nov. 5-én érkeztek meg az első izsáki szőlőtelepemre. Másnap már seregély-felhőkre emlékeztető számban jelentek meg, és ugyancsak hozzáláttak az egres-szőlőnek. Rövid néhány nap alatt legalább 15 métermázsát fogyasztottak el. A falánk állatok valóságos esapássá lehettek volna, ha később szüretretek. Érdekes dolog, hogy egyetlenegy *Accipiter nisus* rövid idő alatt elüldözte őket.

KOSZTKA LÁSZLÓ.

Perdix perdix az idén nagy károkat okozott izsáki szőlőtelepemem. Szőlőérés idejében majdnem tisztára a szőlőt dézsmálták. Sok gyomortartalmat vizsgáltam, s valamennyi duzzadt a szőlőtől, különösen a feketét szerették.

KOSZTKA LÁSZLÓ.

Falco subbuteo egy időben a csirkéimet kezdte elvinni. Mikor már a harmadikat vitte, az éber kakas felrúgta, úgy hogy a földön hempergett s alig tudott fölszállni, de azért újra eljött, míg le nem löttem. Öreg nőstény volt s a közelben fészkelte. Úgy látszik, hogy fainak nem tudott elegendő élelmet hordani s ezért vetemedett erre a neki szokatlan, de aránylag mégis könnyebben elejthető prédára. Láthatólag ügyetlen volt a csirkék fölszedésében.

KOSZTKA LÁSZLÓ.

Corvus frugilegus egy őrizetlen napon három hold tengeri vetésemet teljesen tönkretette. A tengeri vetést akkor támadja meg,

Die Nahrung derselben besteht laut 2jähriger Erfahrung zu 70% aus *Wasserfröschen* (*Rana esculenta*) und zu 30% aus Coleopteren. Im Sommer 1906 erwies sich in dieser Ernährungsweise nur insofern ein Unterschied, als die Blauracken neben ihrer Leibspeise, das ist den Wasserfröschen auch die eben im Schwärmen befindlichen Maikäfer ziemlich vertilgten.

JULIUS BARTOS.

Turdus pilaris. Am 5. Nov. 1906 erschienen die ersten in meinem Weingarten zu Izsak. Am folgenden Tage waren sie schon in an Staarenwolken erinnernder Menge vorhanden und machten sich gleich tüchtig an die während der Weinlese zurückgelassenen unreifen Weintrauben. In einigen Tagen frassen sie mindestens 15 Meterzentner auf. Die gefräßigen Thiere würden zur wirklichen Plage geworden sein, falls ich später gelesen hätte. Sehr interessant ist es, dass dieselben von einem einzigen Sperber in kurzer Zeit vertrieben wurden.

LADISLAUS V. KOSZTKA.

Perdix perdix war heuer in meinem Weingarten zu Izsak sehr schädlich. Zur Zeit der Weintraubenreife nährten sich dieselben fast ausschliesslich von diesen. Ich untersuchte viele Mageninhalte und alle waren gestopft voll mit Weinbeeren; besonders bevorzugten sie die blauen.

LADISLAUS V. KOSZTKA.

Falco subbuteo begann einmal die Küchlein vom Hofe wegzuholen. Als er schon das dritte wegnahm, wurde er von dem wachsamem Haushahne niedergetreten, so dass er auf der Erde herumpurzelte und sich kaum wieder erheben konnte, doch kam er trotzdem wieder, bis ich ihm erlegte. Es war ein altes ♀, welches in der Nähe Junge hatte. Wahrscheinlich konnte derselbe seinen Jungen nicht genügend Nahrung verschaffen und verlegte sich deshalb auf diese ihm ungewohnte, aber dennoch verhältnissmässig leichter erreichbare Beute. Der Falke war augenscheinlich ungeschickt im Aufnehmen der Küchlein.

LADISLAUS V. KOSZTKA.

Corvus frugilegus richtete an einem Tage, an welchem nicht gehütet wurde, drei Joch Maissaat vollständig zu Grunde. Der Maissaat

a mikor a sziklevel kibújtt. Ilyenkor minden egyes palántát kiváj, s a szemet megeszi vagy fiainak viszi. Utóbbiak annyira tömve voltak ilyen tengeriszemekkel, hogy kihányták azokat, a mikor a fészkekből ledobáltam őket. A mint azonban megjelennek az igazi levelek, akkor már nem bántja a palántát a tengeriszemért. Úgy látszik, hogy a sziktartalmától megfosztott szem már nem kell nekik.

KOSZTKA LÁSZLÓ.

Chelidonaria urbica. 1905 aug. 25-én Királyerdőn (Bihar m.) nagy vihar volt, s úgy látszik, hogy az evvel együtt járó hőcsökkenés leszoritotta a bihari havasok molnárfecskéit, mert aug. 26-án több ezer kereste föl az erdővéd lakása körül elterülő kukoriczást, a mely erősen el volt lepve fekete növénytetvekkel s azokat nyaló vörös hangyákkal. A madársereg folytonos nyüzsgésben volt. A röpködők a levéltetvekhez igyekvő legyeket fogdosták, a letelepültek pedig a levéltetveket és hangyákat szedték föl. Aug. 27-én eltávoztak a fecskék, s a kukoriczást bejárva azt találtam, hogy a levéltetvektől becsületesen meg volt tisztítva, s a hangyák is igen megritkultak.

MAGDITS KÁROLY.

Picus major egy *Fringilla coelebs* fészkeből kirabolta a pelyhes fiókákat.

M. K. ÉRDŐGONDNOKSÁG VISEGRÁDON.

Ardetta minuta. Egyszer egy holt példányt találtam, a melynek a torkán akadt egy kb. 10 cm. hosszú sügér. A sügér a megragadás pillanatában kifeszítette tövises hátuszonyát, a mely mélyen belefúródott a gém szájpadlásába, úgy hogy csak nagy erővel lehetett azt onnan kihúzni. A gém a veszedelmes prédát sem lenyelni, sem kidobni nem tudta s így belepusztult.

SCHENK HENRIK.

Rallus aquaticus fészkek. Óverbász (Bács-Bodrogm.) vidékén a vízi guvat rendes és gyakori fészkelő, úgy hogy sok alkalmam volt

schaden sie nur dann, wenn das Keimblatt emporspriesst. In dieser Zeit graben sie jedes Pflänzchen aus und fressen den Kern oder tragen denselben ihren Jungen zu. Dieselben waren mit diesen Maiskörnern derart vollgestopft, dass sie sich erbrachen, als ich sie vom Neste herunterwerfen liess. Sobald die wirklichen Blätter erscheinen, so lassen sie die Pflänzchen in Ruhe und mögen den Kern nicht mehr, wahrscheinlich weil derselbe seines Keimhaltes verlustig geworden ist.

LADISLAUS V. KOSZTKA.

Chelidonaria urbica. Am 25. August 1905 entlud sich über Királyerdő (Com. Bihar) ein grosses Gewitter und scheint die dadurch hervorgerufene Temperaturabnahme die Mehlschwalbe aus den Alpen von Bihar heruntergetrieben zu haben, da am 26. August mehrere Tausend die Maisfelder in der Umgebung des Hegerhauses besuchten. Die Maisfelder waren mit schwarzen Blattläusen und dieselben beleckenden rothen Ameisen bedeckt. Die Vogelschaar war in stetiger Bewegung. Die Fliegenden erhaschten die Fliegen, welche zu den Blattläusen wollten, die Sitzenden aber verzehrten die Blattläuse und Ameisen. Am 27. August verschwanden die Schwalben; die Maisfelder durchstreifend fand ich dieselben von den Blattläusen gründlich gereinigt und war auch die Zahl der Ameisen stark vermindert.

KARL V. MAGDITS.

Picus major raubte aus einem Neste von *Fringilla coelebs* die Dunenjungen.

KÖN. UNG. FORSTBEHÖRDE in Visegrád.

Ardetta minuta. Einmal fand ich ein todes Exemplar mit einem circa 10 cm. langen Barsche im Rachen. Der Barsch hatte im Momente des Erhaschens seine spitzen Rückenstachel aufgestellt, welche sich tief in den Gaumen eindrückten, so dass man ihn nur mit grosser Kraftanwendung herausziehen konnte. Indem der Reiher die gefährliche Beute weder verschlingen, noch ausspeien konnte, ging er daran zu Grunde.

HEINRICH SCHENK.

Rallus aquaticus-Nester. In Óverbász (Com. Bács-Bodrogh) ist die Wasserralle ständiger und häufiger Brutvogel, so dass ich viel Ge-

fészkeképítésük és elhelyezésük módját tanulmányozni. Rövidrefogott idevágó tapasztalataimat a következőkben adhatom.

1897 jún. 4-én 9-es fészkealj. A fészkek sűrű náderdőben tavalyi nádtarlókon állott, szép csésze alakú volt, s régi nádlevelekből volt összerakva.

1897 jún. 8-án hasonlóan épült fészket találtam ú. n. ördögkeringő (*Eryngium*) esomó alatt, a melyet bizonyára a szél sodort oda.

1898 máj. 22-én hasonlóan épült fészket találtam ugyancsak ilyen ördögkeringő esomó alatt, a melyet a vízi guvatok bizonyára szintén csak a védő tető kedvéért raktak oda, mert egyébként igen könnyen hozzáférhető helyen állott.

1899. ismét több fészket találtam.

Az egyik a tiszta náderdőben sűrű nádbokorban állott. Mély, szép kerek csészéje hosszú keskeny nádlevelekkel és fűszálakkal kirakva.

Egy másik, nedves, náddal és vad pasztinákkal benőtt talajon állott sűrű pasztinákbokorban. Az építési anyag túlnyomóan pasztináklevelekből s csak néhány nádlevélből állott. Csészéje igen sekély. A tojásokat a vízipoczok rágta ki. Ugyanez a sors érte néhány *Gallinula chloropus*, *Ardea minuta* és *Anas boschas* fészket is ezen a környéken, a mely egyébként igen kedvező fészke terület lett volna.

A vízipoczoknak ezt a garázdálkodását, a mely leginkább a vízi guvatokat sújtja, az egész területen észleltem. Oly alaposan végzi irtó munkáját, hogy alig van némi természetes szaporulat. A megrágott tojások túlnyomó nagy részben a fészkekben fekszenek, esetleg annak közelében. Habár abban az időben *Circus aeruginosus* is elég gyakran fészkel a vidéken — a míg állhatatos tojáspusztításaim következtében jobb vidékre nem üldöztem őket egyéb madaraink megmentése érdekében — mégse tulajdoníthatam ezeket a tojáspusztításokat nekik, hanem tisztára csak a vízipoczoknak, mert a guvatfészkek úgy vannak elhelyezve, hogy azokat csak a bujkáló vízipoczok érheti el.

1900 máj 20-án 11-es fészkealj. A fészkek a part szélén szárazföldön, de nád között,

legendheit hatte, Bau und Lage ihres Nestes zu beobachten. Meine kurzgefassten diesbezüglichen Erfahrungen gebe ich in Folgendem.

Am 4. Juni 1897 ein Gelege mit 9 Eiern. Nest schön napfförmig aus trockenen Rohrblättern erbaut im dichten Rohrwalde auf alten Rohrstoppeln stehend.

Am 8. Juni ein ebenso erbautes Nest, aber unter einer sogenannten Windhechse (*Eryngium*) stehend, welche wahrscheinlich vom Winde dorthin getrieben wurde.

Am 22. Mai 1898 fand ich ein ganz ähnliches, ebenfalls unter einer solchen Windhechse, welche sicher nur des Schutzdaches wegen zum Nistplatz erkoren wurde, da der Ort ansonsten sehr leicht zugänglich war.

Im Jahre 1899 fand ich wieder mehrere Nester.

Eines stand im reinen Rohrwalde in einem dichten Rohrbusch. Das Nest war aus schmalen langen Rohrblättern und einigen Grashalmen hergestellt, war tief und schön napfförmig gerundet.

Ein anderes befand sich auf einem mit Rohr und wildem Pastinak bestandenen Terrain in einem dichten Pastinakbusch. Nestmateriale war zum grössten Theile Pastinak und einige Rohrblätter. Mulde sehr seicht. Das Gelege wurde von den Wasserratten zerstört. Demselben Schicksale fielen auch die Nester anderer Arten, wie *Gallinula chloropus*, *Ardea minuta* und *Anas boschas* in der nächsten, ansonsten sehr günstigen Umgebung, anheim.

Diese Plünderungen der Wasserratten, welche hauptsächlich die Wasserrallen treffen, beobachtete ich auf dem ganzen Gebiete. Dieselben werden so gründlich betrieben, dass an eine natürliche Vermehrung kaum zu denken ist. Die angefressenen Eier liegen zum grössten Theile im Neste, oder mehr oder minder von demselben entfernt. Obwohl damals *Circus aeruginosus* ebenfalls noch ziemlich häufig bei uns brütete — bis ich dieselben im Interesse unserer Kleinvögel durch beharrliches Eiervernichten vertrieb — konnte ich diese Plünderungen doch nicht ihnen, sondern ausschliesslich den Wasserratten zuschreiben, da die Rallenester so angelegt sind, dass dieselben nur von den überall durchschlüpfenden Wasserratten erreicht werden können.

Am 20. Mai fand ich eines mit 11 Eiern belegt. Es befand sich ganz am Rande des

egy fűvel átnőtt sűrű nádbokorban állott, fűszálakból és nádlevelekből volt lazán összerakva és áthajló fűszálaktól igen jól eltakarva. Csészéje igen mély.

Máj. 26-án ugyanesak viz szélén, de nedves talajon, fűvel és sással benőtt területen találtam egy fészket sűrű, sással körülvett fűbokorban, lehajló fűszálaktól jól eltakarva, fűszálakkal és nádlevelekkel kibélelve; meg lehetős laza építmény volt. A tojásokat kirágta a vízipoczek.

Egy harmadik fészket mult évi száraz parajbokor alatt találtam, a melyet még télen helyeztem el abban a reményben, hogy majd lesz alatta guvatfészkek. Várakozásomban nem is csalódtam, daczára annak, hogy a nádbokor nem nőtt oly sűrűre, mint előre gondoltam. A fészkek 9 darabból állott.

Egy negyedik fészket sűrű bodzabokorban találtam, a mely már némileg nád között állott. Csészéje sekély volt, száraz nádlevelekkel és fűszálakkal kibélelve. A tojásokat a vízipoczek kirágta.

Az ötödiket sűrű náderdőben nádtarlókon találtam. Igen szilárd, nádlevelekből készült alkotmány volt, magasan állott, szép kerek és mély csészéje volt, s egyik oldalán följáróval volt ellátva, valószínűleg azért, hogy könnyebb legyen a le- és fölszállás. A tojások már felébeu kikeltek, egy lélig még a tojáshéjban levő fióka közeledésenre szintén kerekelt oldott.

Az a körülmény, hogy a guvatok majdnem kivétel nélkül elfogadták a télen át a nádtorzsákra sodort vagy szándékosan odahelyezett ürdögkeringőket fészkelési helyül, később nagyon megkönnyítette a fészkek fölkeresését. A nád levágása után több ilyen ürdögkeringőt helyeztem el alkalmas helyekre, leszorítottam azokat, hogy a szél el ne vigye, s tavasszal majdnem minden ilyen védő-tető alatt volt guvatfészkek. Ezeket a vízipoczek se bántotta olyan nagy mértékben, s így nagyban hozzájárultak a guvatok nagyobb mérvű elszaporodásához.

SCHENK HENRIK.

Wassers auf trockener Unterlage im Rohr in einem grasbewachsenen dichten Rohrbusche. aus trockenen Rohrblättern und Grashalmen lose zusammengehängt, durch überhängende Grashalme sehr gut versteckt, Mulde sehr tief.

Am 26. Mai fand ich ebenfalls am Rande des Wasser auf feuchtem Untergrunde, auf einer mit Schilf und Gras bewachsenen Stelle ein Nest in einem dichten, mit Schilf umstandenen Grasbusche, durch überhängende Grashalme sehr gut versteckt, mit Grashalmen und Rohrblättern ausgekleidet, ziemlich lose gebaut. Gelege wurde von Ratten zerstört.

Ein drittes Nest fand ich an einer mir im Voraus bekannten Stelle, wo ich einen dichten alten Meldenstock hingelegt hatte, in der Erwartung, dass die Rallen ihr Nest darunter bauen werden. Meine Erwartung wurde auch nicht getäuscht, trotzdem der Rohrbusch nicht so dicht wuchs, als ich erhoffte. Gelege bestand aus 9 Stück.

Ein viertes Nest stand in einem etwas im Rohr stehenden dichten Hollunderbusche und bestand aus dünnen Rohrblättern und Grashalmen mit seichter Mulde. Gelege von den Ratten vernichtet.

Ein fünftes Nest fand ich im dichten Rohrwalde, welches sehr stark aus Rohrblättern auf den alten Rohrstopfeln errichtet war. Das Nest stand hoch, hatte eine schön gerundete tiefe Mulde und war an der einen Seite rampenartig aufgebaut, wahrscheinlich um das Auf- und Absteigen zu erleichtern. Gelege war schon zur Hälfte ausgegangen, ein noch halb in der Eischale steckendes Junge verliess bei meinem Kommen auch das Nest.

Der Umstand, dass die Rallen im Winter zwischen die Rohrstopfeln gefegte oder absichtlich dorthin gelegte Windhechsen fast ausnahmslos zur Brutstätte annahmen, erleichterte mir späterhin das Aufsuchen der Nester ungemein. Im Winter belegte ich nach dem Abschneiden des Rohres mehrere geeignete Plätze mit diesen Windhechsen, drückte dieselben fest, damit sie der Wind nicht wegfege und fand im Frühjahr fast unter jedem dieser Schutzdächer ein Rallenest. Dieselben wurden auch von den Wasserratten nicht so stark heimgesucht und begünstigten die Vermehrung der Rallen in nicht geringem Grade.

HEINRICH SCHENK.

Ortygometra parva. (Scop.) 1769. Ennek az Óverbászson ritka fajnak a fészkelését csak egyszer figyelhettem meg, de egy és ugyanannak a párnak az első és második költését. Az első 8 tojásból álló fészkekaljat bizonyító példánynak elvettem; a második fészkekalj 7 tojásból állott.

A fészkek helyét megközelítőleg mindig elárulják a szülők, mert folytonosan hallatszik szavuk, a melyet „piütch“-nek hallottam; ezt néha tízszer, sőt még többször is ismételik s néha ezüstös csengésű „picz“ szóval szokták fölváltani. Ott a hol leggyakrabban hallható a hangjuk, ott közel van a fészkek is.

A fészkek sűrű nád bokorban állott, szép csészealakú volt, rövid, de széles nádlevelekből épült, s letördelt, ráhajlított vékonyabb nádszálakkal és áthajló nádlevelekkel művészi esen el volt takarva. A hím a közelben tartózkodott, hallatta „picz“ szavát, majd oly közel jött, hogy szinte elérhettem, és bémának tetette magát, hogy elcsaljon a fészektől. Alig mentem el két lépésnyire a fészektől, már rajta is ült s megjelent a félénkebb nőtény is, a mely eddig elrejtőzött.

SCHENK HENRIK.

Pica pica fészkek a nádban. Óverbásznak fában szegény vidékén igen rosszul áll a szarkák szaporodása, mert minden fészkek már jó messziről feltűnik, s ezért pusztulás a sorsa. Valószínű, hogy ez a nagy üldöztetés vitte azután rá a szarkákat arra, hogy kiterjedt nádmezőkbe rakták fészkeiket. Majd minden évben találtam ilyeneket. 30 cm. vagy 1 méter magasságban voltak a víz fölé sűrű nád bokrokba, letördelt nádszálakra rakva, egyébként egészen hasonlítottak a fákra épített fészkekhez, csak avval a különbséggel, hogy nem voltak oly szépen betetőzve: csak néhány gally volt a fészkek fölött, s néhány nádszál hajlott föléje.

SCHENK HENRIK.

Motacilla flava egyizben kétszer is költött egy nyáron, még pedig szinte hihetetlen gyorsan egymás után. A míg ugyanis a hím még

Ortygometra parva (Scop.) 1769. Das Nisten dieser in Óverbász seltenen Art konnte ich nur einmal beobachten, aber an einem und demselben Paar die erste und zweite Brut. Das erste Gelege bestand aus 8 Eiern, welche ich als Beleg wegnahm, das zweite aus 7 Eiern.

Die Brutstelle wird von den Eltern annähernd immer verrathen, indem sie dort fortwährend ihren Lockruf hören lassen, welchen ich wie „piütch“ hörte. Derselbe wird oft zehn und mehrmal wiederholt und zuweilen durch ein silberhelles „pitz“ unterbrochen. Dort, wo derselbe am meisten zu hören ist, kann man auch sicher sein, dass in der Nähe das Nest ist.

Das Nest stand in einem dichten Rohrbüschel, war schön napfförmig aus breiten, aber kurzen trockenen Rohrblättern hergestellt, und durch umgeknickte feinere Rohrstengel, sowie durch herabhängende Rohrblätter künstlich versteckt. Das Männchen liess nicht weit davon sein helles „pitz“ hören und näherte sich dann fast auf Armeslänge, sich dabei flügelarm stellend, um mich von der Brut abzulenken. Kaum entfernt man sich zwei Schritte vom Neste, so begibt es sich auch schon dorthin und erscheint auch das ängstlichere Weibchen, welches sich bisher verborgen hielt.

HEINRICH SCHENK.

Elsternester im Schilfrohr. In der baumarmen Gegend von Óverbász ist es mit der Fortpflanzung der Elstern sehr schlecht bestellt, da fast jedes Nest schon von Weitem auffällt und auch geplündert wird. Wahrscheinlich in Folge dieser argen Verfolgung errichteten einige Elsterpaare ihre Nester in ausgedehnten Rohrfeldern. Ich beobachtete solche fast jedes Jahr. Dieselben waren etwa 30 cm. bis 1 m. vom Wasserspiegel entfernt in sehr dichte Rohrbüschel auf umgeknickte Rohrstengel gebaut, und ansonsten denjenigen, welche sie auf Bäumen errichten, ganz ähnlich, nur manchmal nicht so schön überdacht; nur einige Reiser lagen über der Nestmulde und einige Rohrstengel hingen darüber.

HEINRICH SCHENK.

Motacilla flava fand ich in einem Falle bei der zweiten Brut, u. zw. fast unglaublich schnell nacheinander. Denn während das

etette az első költésből kikerült s még nem röpképes fiókákat, addig a nőtény az első fészkek közelében egy másodikat épített s már öt újabb tojásan ült. Az első költés fiókái még akkor is a fészkekben ültek, s csak közeledesemre rebhentek ki onnan. A második fészkekről a nőtényt zavartam föl, a mely a költési szünetet fölhasználva a himmell együtt etette és vezette a fű között bujkáló síró fiakat.

SCHENK HENRIK.

Fulica atra. Egyszer megleptem egy esaládót közvetlenül a part mellett. Az öregek rögtön a közeli nádba menekültek, a fiókák pedig ott helyben igyekeztek elrejtőzni. Nehány a parti lyukakba bújt, néhány azonban villámgyorsan a víz alá bukott és lélegzés czéljából csak a fejét dugta ki egy pillanatra a vízből s rögtön alábukott, miközben a víz alatt folyton a nád felé törekedett.

SCHENK HENRIK.

Männchen die noch nicht flüggen Jungen der ersten Brut fütterte, baute das Weibchen in der Nähe des ersten Nestes ein zweites und brütete schon wieder auf 5 Eiern. Die Jungen der ersten Brut waren noch immer im Neste und verliessen dasselbe erst bei meinem Kommen. Vom zweiten Neste jagte ich das Weibchen auf, welches die Brutpause benützend, mit dem Männchen zusammen die im Grase versteckten jammern den Jungen fütterte und führte.

HENRICH SCHENK.

Fulica atra. Einmal überraschte ich eine Familie unmittelbar am Ufer. Die Alten flüchteten sich sogleich in das nahe Rohr, die Jungen aber trachteten sich an Ort und Stelle zu verbergen. Einige verschlüpfen sich in die Uferlöcher, einige aber tauchten blitzschnell unter und streckten ihre Köpfehen nur zur Athmung einen Augenblick über das Wasser, um schnell wieder unterzutauchen. Unterm Wasser trachteten sie stetig das Rohr zu erreichen.

HENRICH SCHENK.

Egy nádírigó-pár élete 1905-ben.

Az első nádírigó április 21-én jött meg. Május 13-án láttam egy párt, a mint ingó lakását készíteni kezdte. 17 napig dolgoztak rajta; május 30-án volt benne az első tojás, június 2-án a harmadik és utolsó. Május 31-én egy kakuktojás volt benne, a mely nagyobb és valamivel barnább árnyalatú volt, mint a nádírigó tojásai. Június 14-én, vagyis, ha a költés megkezdését június 3-ától kezdve számítjuk, a 12-ik napon bújt ki a tojásból a kakukfiók, egy ormóttan nagyfejű, beragadt szemű, barna bőrű, kopasz, sárgaszájú tehetetlen kicsi szörnyeteg, a melynek a kedvéért a nádírigópár nyomban kilökte három saját tojását a tó vizébe. Csak föltételesen kellene mondanom azt, hogy a nádírigó-pár dobta ki a három tojást, de kizártnak tartom, hogy a jömagával tehetetlen kakukfiók vagy más valami állat szoritotta volna ki éjszakán át a nádírigótojásokat. Este kelt ki a kakuk, s reggelre már a három tojás ki volt dobva.

Leben eines Rohrdrosselpaares im Jahre 1905.

Der erste Drossel-Rohrsänger erschien am 21. April. Den 13. Mai beobachtete ich ein Paar sein schwankendes Nest bauend. Der Bau dauerte 17 Tage lang, am 30. Mai lag darinnen das erste, am 2. Juni das dritte und letzte Ei. Am 31. Mai kam ein Kukukssei dazu, welches grösser und etwas mehr braun schattiert war als die Eier des Drossel-Rohrsängers. Am 14. Juni, d. h., wenn man den Beginn des Bebrütens auf den 3. Juni setzt, am 12. Tage schlüpfte das Kukuksjunge aus, ein unförmiges, grossköpfiges, blindes, braunhäutiges, nacktes, unbeholfenes kleines Ungeheuer mit gelben Mundwinkeln, welchem zu Liebe das Drossel-Rohrsängerpaar seine eigenen drei Eier sofort in das Wasser warf. Ich sollte es zwar nur bedinglich sagen, dass das Drossel-Rohrsängerpaar die drei Eier herauswarf, doch halte ich es für ausgeschlossen, dass das Kukuksjunge, welches kaum mit sich selbst fertig werden konnte, oder ein anderes Thier während der Nacht die Drossel-Rohrsänger-Eier herausgedrängt hätte. Abends schlüpfte das Kukuksjunge aus und am nächsten Morgen waren die drei Eier schon herausgeworfen.